

Actieplan Ruimte voor Levende Rivieren

De Millingerwaard anno, hét voorbeeld van grootschalige natuurontwikkeling in het rivierengebied, wat al vooruitlopend op het programma Ruimte voor de Rivier was gestart. Ruim 400 ha buitendijkse landbouwgrond is nu weer florerende riviernatuur.

Inleiding en aanleiding

In 2019 lanceerde de natuur- en milieuorganisaties in samenwerking met vertegenwoordigers uit de recreatiesector, landbouw, binnenvaart, zand- en kleiwinners, en riviergemeenten het plan Ruimte voor Levende Rivieren. Dit vanwege de vele uitdagingen waar we in het hele rivierengebied voor staan en de overtuigingen dat die problemen integraal en mét natuur opgelost kunnen en moeten worden.

Uitdagingen zoals de bevaarbaarheid die onder druk staat door bodemdaling van het zomerbed van de rivieren en de hoogwaterveiligheid die onder druk staat door de verwachte hogere piekafvoeren van de rivieren krijgen volop aandacht bij de overheid. Voor het belang van natuur en recreatie is dat in de praktijk nog niet automatisch zo.

Dus, gaan we verder met het verbeteren van hoogwaterveiligheid en bevaarbaarheid, ten koste van natuur en leefbaarheid, of kiezen we voor een fundamenteel andere koers met de natuur als bondgenoot?

Samenvatting

Ondanks de enorme successen die de afgelopen 25 jaar met natuur zijn geboekt in het rivierengebied is de natuur nog niet hersteld. De beleidsdoelen van Natura 2000 en KRW zijn nog niet behaald. Waar we eerst werkte vanuit concept van Levende Rivieren zijn we teruggevallen op een traditioneel (door de wet voorgeschreven, sober en doelmatig) hoogwaterbeheer die de natuur niet helpt. Tegelijk zijn er problemen met de bevaarbaarheid en de hoogwaterveiligheid en is de huidige praktijk als niet houdbaar gekwalificeerd. Daarom wordt het rivierbeleid herzien en wordt in het najaar van 2023 een lange termijn plan gepubliceerd (Integraal Rivier Management, IRM).

Een enorme kans om te kiezen voor een natuur-inclusieve aanpak. Wij betogen dat dat kan op een manier die ook de uitdagingen voor bevaarbaarheid en waterveiligheid oplost en heel veel ruimte oplevert voor recreatie en beleving. Hiervoor moet IRM het volgende meenemen:

1. Vorm alle uiterwaarden om tot natuur in combinatie met rivierversuiming (nevengeulen, dijkverleggingen etc.) en laat de natuur spontaan ontwikkelen (zo'n 33.500 hectare riviernatuur erbij). Alleen met deze omvang en spontane ontwikkeling halen we de wettelijke natuurdoelen (zie systeemanalyse PAGW). Netto ontstaat er op deze manier meer doorvoercapaciteit en daalt de waterstand in alle riviertakken, zoals uit een recente modeldoorrekening van HKV blijkt¹. Omdat bijna alle dijken vanwege stabiliteitsproblemen de komende decennia hoe dan ook aangepakt moeten worden kunnen die ook iets hoger uitgevoerd worden waardoor er nog meer doorvoercapaciteit ontstaat. Uit de analyse blijkt dat dit tegen marginale meerkosten kan. Royaal kiezen voor natuur is dus in synergie met hoogwaterveiligheid en de bevaarbaarheid (waarvoor bodemophoging nodig is wat ten koste gaat van de doorvoercapaciteit). IRM zou daarom een systeemaanpak met integrale financiering moeten hanteren, en niet met natuur als sluitpost, om deze doelmatige aanpak in beeld te krijgen.
2. Ontwikkel het idee van langdammen door naar nevengeulen die door de uiterwaarden stromen. Wij hebben een concept daartoe ontwikkeld en uit modelanalyses blijkt dat ook daarmee de erosie in de hoofdstroom wordt verminderd, en zo dus de bevaarbaarheid op peil wordt gehouden. In tegenstelling tot langsdammen wordt hiermee wel de benodigde natuurwinst behaald. IRM zou daarom moeten kiezen voor het starten van een ontwikkelspoor naar een natuurinclusief langsdam-concept om grote desinvesteringen te voorkomen.
3. Zorg in het hele stroomgebied van onze rivieren, van bron tot monding, voor maximale sponswerking zodat regenwater trager wordt afgevoerd, piekafvoeren afvlakken en er meer nalevering van water is in tijden van droogte. Hiermee is heel veel winst te behalen op vele vlakken, ook voor de opgaven in het rivierengebied. Uit onze inventarisaties blijkt dat er vele opties bestaan, toch is dit geen onderdeel van de scope van IRM. Onze oproep is om dat wel mee te nemen.
4. Tussen natuur en de andere functies in het rivierengebied is er geen fundamentele strijdigheid. Dat vraagt wel een aanpak die de natuuropgaven in zijn volle omvang omarmt. De verschillende overheden (met hun eigen bevoegdheden en financieringsstromen) moeten daartoe wel in staat gesteld worden door wetgeving en beleid. IRM zou in beeld moeten brengen waar wetgeving en beleid knellen en de benodigde aanpassingen agenderen. Denk aan Waterwet, beleidslijn rivieren en HWBP opdracht.

¹ Royale ruimte voor de natuur - www.flowsproductions.nl/royaleruimterivier

Kiezen voor levende rivieren is niet alleen kiezen voor natuur (en Natura 2000- en KRW-doelrealisatie) maar ook voor mensen. Het zou een enorm natuurgebied in de achter- en voortuin van miljoenen burgers opleveren, waar volop gerecreëerd kan worden zonder de natuur te schaden. Dat levert talloze nieuwe banen en economie op, verbetert het vestigingsklimaat en is van grote betekenis voor onze gezondheid.

Waar staan we?

Ondanks de enorme successen van het werken volgens het concept van levende rivieren (WWF 1992), met het programma Ruimte voor de Rivier, zijn we in Nederland gaandeweg weer teruggevallen op de oude praktijk van meer sectoraal werken en dijken sober en doelmatig versterken. De belangrijke motor voor het succes van Ruimte voor de Rivier was de dubbeldoelstelling van het programma: waterveiligheid én ruimtelijke kwaliteit combineren. Dat heeft integrale ontwerpen opgeleverd waar Nederland wereldwijd de toon mee zette. Opgaven voor natuur, recreatie, leefbaarheid en bevaarbaarheid werden in het ontwerpen meegenomen en zo kwamen kansrijke combinaties in beeld. Het weer loslaten van deze werkwijze is een gemiste kans. Daar is brede consensus over, zie alle adviezen, evaluaties, rapporten en Tweede Kamer moties hierover, en het kabinet Rutte III startte daarom in 2019 een traject om dat te heroverwegen: Integraal Riviermanagement², een traject van rijk, provincies en waterschappen dat na de zomer van 2023 tot beleidsbesluiten en richtinggevende keuzes zal leiden (via een Programma onder de Omgevingswet) over de inrichting en beheer van het rivierengebied. Maar worden natuur, recreatie en leefbaarheid daarin voldoende meegenomen?

Wij zijn ervan overtuigd dat er zo'n gouden combinatie bestaat, dat natuur en leefbaarheid niet hoeven te lijden onder maatregelen voor waterveiligheid en bevaarbaarheid, integendeel zelfs. We schetsen wat daarvoor moet gebeuren, in vijf punten, en hopen dat deze in het IRM-programma meegenomen worden.

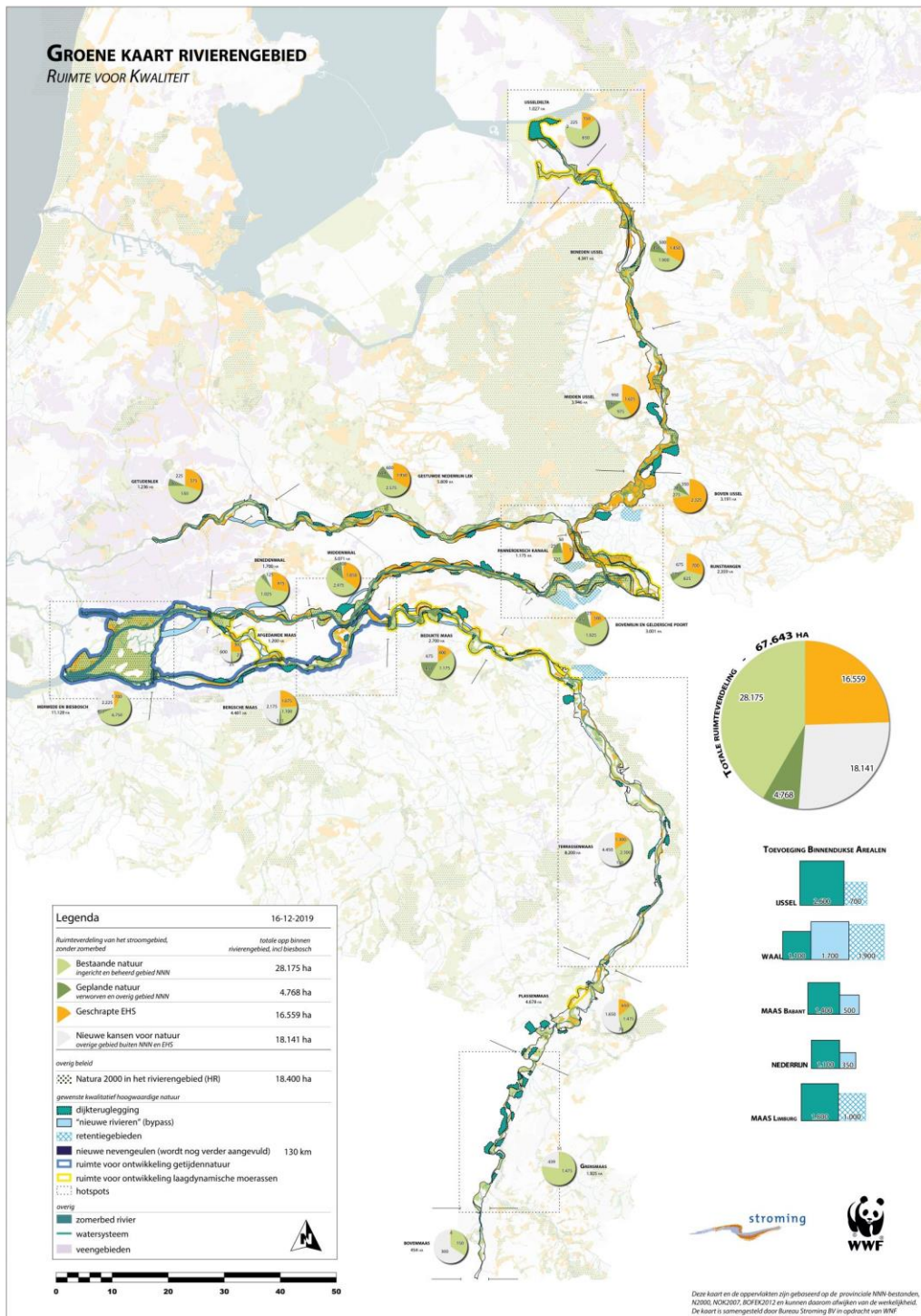
Eerst iets over de natuur van ons rivierengebied. Hoe is het daar dan mee en waarom is het zo urgent om daar mee aan de slag te gaan?

Staat van de riviernatuur

In de 30 jaar sinds de lancering in 1992 van het concept van Levende Rivieren is er zo'n 23.000 hectare riviernatuur bij gekomen. De teller staat daarmee in totaal op zo'n 28.000 hectare natuur van de 68.000 hectare totale ruimte die er is tussen de dijken (Maas, Rijn, Waal, IJssel en Biesbosch) (zie figuur 1). Terwijl de ruimte tussen de dijken eigenlijk al veel te beperkt is om het rivierecosysteem te laten functioneren is meer dan de helft dus ook nog eens in gebruik voor landbouw, wonen of industrie. Natuurlijke overstromingsdynamiek is daardoor nauwelijks meer aanwezig, omdat die ingeperkt moet worden om de andere functies niet te hinderen. Ook de scheepvaart eist zijn tol met allerlei restricties aan een natuurlijke inrichting van de uiterwaarden om de bevaarbaarheid te handhaven. En vanwege de verwachting dat door klimaatverandering de piekafvoeren van de rivieren verder zullen toenemen, is er het afgelopen decennium meer ruimte voor het water gecreëerd, maar dit ten koste van rivierbossen, die net weer waren teruggekeerd met ruimte voor de rivier projecten. Door dit alles ontbreekt het op te veel plekken aan ruimte voor de belangrijkste ecologisch sturende processen om riviernatuur te kunnen laten ontstaan en floreren. Op die plekken waar dat er wel is, zoals in de Gelderse Poort en langs de Grensmaas, hebben we kunnen zien dat het herstelvermogen van de natuur fenomenaal is; sinds ruimte voor de rivier zien we dat veel soorten planten, insecten en andere ongewervelde die (bijna) verdwenen waren weer zijn teruggekeerd, denk aan brede ereprijs, zwarte populier, cipreswolfsmelk (en de hierop levende rups van de wolfsmelkpijlstaart), de rivierrombout, barbeel, rivierprik, zeearend,

² Zie <https://www.bouwplaatsirm.nl/>. Alle overheden werken samen om tot een Programma onder de Omgevingswet te komen met daarin beleidskeuzes over de bodemligging en waterstandslijn en richtinggevende keuzes op andere thema's die voor decennia de inrichting- en beheerpraktijk van onze rivieren zullen bepalen. In april 2023 stelt de stuurgroep IRM het plan vast, wat dan naar de Stuurgroep Water gaat en na de zomer door de minister van IenW wordt gepubliceerd voor inspraak.

bever en otter. Maar nog niet altijd in voldoende aantallen voor duurzaam behoud, en voor vele meer veeleisende soorten, vooral dagvlinders, vissen, vogels en zoogdieren maar ook de bijna uitgestorven zwarte populier, is er meer oppervlakte en robuust natuurherstel nodig: dit kan als we tussen de dijken alle uiterwaarden tot natuur omvormen en zo veel mogelijk dijken verleggen (i.p.v. versterken) zodat er in totaal meer ruimte komt.

Figuur 1 - Ambitiekart ruimte voor levende rivieren en arealen al gerealiseerde en geplande natuur.

In een notendop gaat het om meer fysieke ruimte voor natuur in het rivierengebied om voldoende draagkracht voor populaties van soorten te bieden. En meer functionele ruimte voor natuurlijke processen zoals overstromingsdynamiek, erosie en sedimentatie, zodat alle typen riviernatuur kunnen ontstaan en blijven bestaan in een dynamisch evenwicht; meestromende nevengeulen, moerassen en rivierbossen, en rivierhout en connecties met binnendijks en met beeksystemen. Dit is allemaal uitvoerig beschreven in Plan Ruimte voor Levende Rivieren en het bijhorende visie- en achtergronddocument³ maar het staat ook in de IRM-systeemanalyse⁴ en de recente studie Ecologische Systeempogave PAGW-Rivieren⁵. Maar komt het straks ook terug in het IRM-programma?

Actieplan

Met het programma Ruimte voor de Rivier is al in de praktijk gedemonstreerd wat natuur kan betekenen en met plan Ruimte voor Levende Rivieren is door ons geschetst wat de vervolgstappen zouden kunnen zijn: **met meer ruimte voor natuur (i.c.m. rivierverruiming) komt er meer in plaats van minder ruime voor water en andere functies.** Recent hebben wij gedemonstreerd hoe dit in synergie kan met de functie scheepvaart, hoe met een natuurlijke inrichting van de oeverzone van de rivier de voortdurende bodemerosie gestopt kan worden: het concept Ruimte voor Middenafvoeren, als vervolg op de door het rijk uitgevoerde pilot langsdammen. Zeer recent hebben we doorgerekend hoe meer rivierkundige ruimte zoeken met natuurontwikkeling i.c.m. rivierverruiming in alle uiterwaarden ingezet kan worden voor: spontane vegetatieontwikkeling naar ooibos én waterstandsverlaging, wat tot een meer robuuste hoogwaterveiligheid leidt. Met dynamisch uiterwaardbeheer laten we zien dat een meer natuurlijke ontwikkeling van vegetatie samen kan gaan met hoogwaterveiligheid, en zo ontstaat er ontwikkelingsruimte voor mozaieklandschappen, pioniergemeenschappen en ooibossen. Stroomopwaarts in de haarvaten van het rivierensysteem kan het watervasthoudend vermogen van de bodem weer hersteld worden met natuurlijke sponzen, dat vermindert hoog- en laagwater pieken. De haarvaten zijn echter zelden in beeld bij beleidsvorming van ons rivierbeheer. Ook onze eigen bedijkte overstromingsgronden, lenen zich uitstekend voor het vasthouden van water, wat met het droger worden van de zomers steeds urgenter wordt.

Maatschappelijke functies profiteren van een dergelijke aanpak, denk aan (drink)watervoorziening, recreatie, scheepvaart en circulaire grondstoffenwinning. Het huidige landbouwkundig gebruik in de uiterwaarden zal daarvoor moeten extensiveren en op sommige plekken zelfs stoppen. Hoe dit alles in elkaar grijpt is geschetst in Plan Ruimte voor Levende Rivieren. Wat er nu concreet nodig is, is samen te vatten in 4 acties:

1. Royale ruimte voor de rivier, natuur en mens
2. Meestromende nevengeulen voor een beter bevaarbare en natuurlijke rivier
3. Meer natuurlijke sponzen in het hele stroomgebied voor minder laag en hoog water
4. De juiste governance voor Integraal Riviermanagement

³ zie www.levenderivieren.nl

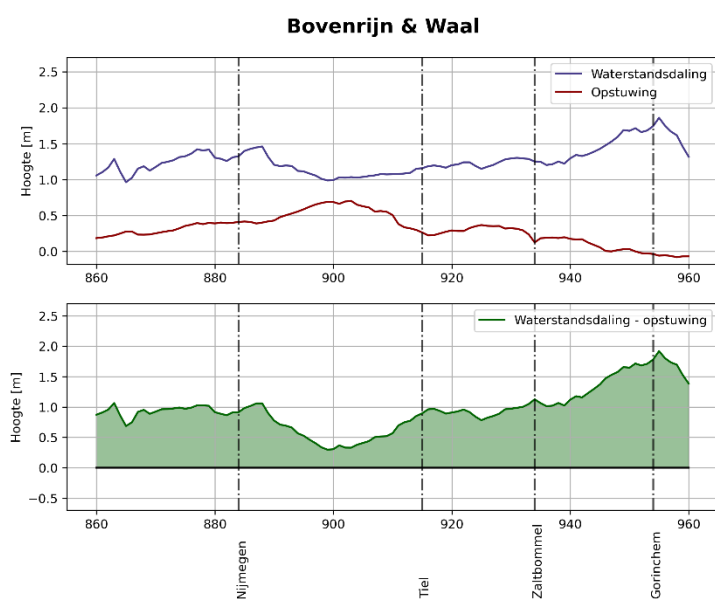
⁴ <https://www.bouwplaatsirm.nl/nieuws/waardevolle-adviezen-voor-een-toekomstbestendig-riviersysteem-systeembeschouwing-rijn-en>

⁵ https://puc.overheid.nl/rijkswaterstaat/doc/PUC_632626_31/

1 Royaal ruimte voor de rivier, natuur en mens

Het huidige riviersysteem moet hoe dan ook een substantieel grote doorvoercapaciteit krijgen. Want de huidige rivieren zijn te krap geworden voor de verwachte grotere piekafvoeren bij klimaatverandering. **Ons pleidooi is om met IRM dwingend te kiezen voor het royaal toepassen van ruimtelijke maatregelen, overal waar het kan, als eerste keuze en zo snel mogelijk op kansrijke gebieden een reservering te leggen.** Voer rivierverruiming en dijkverleggingen uit bij alle mogelijkheden die op dit moment al in beeld zijn bij de waterbeheerders. Vorm alle uiterwaarden om tot natuur. Vergroot daarmee het rivierengebied en de totale bergings- en doorvoercapaciteit fors. Zo fors dat spontane vegetatieontwikkeling naar ruwe water opstuwende varianten zoals rivierbos mogelijk wordt. Meer ruimte maakt het mogelijk over te stappen op een extensief, natuurvolgend en goedkoper beheer dat meer past bij robuuste natuur, conform het principe van dynamisch uiterwaardenbeheer. Dit in tegenstelling tot het huidige intensieve, terugkerende en kostbare kap- en maaibeheer. Dit levert de benodigde ruimte om de natuurlijke dynamiek van het rivierecosysteem weer toe te laten, zodat de natuur verder kan herstellen en behouden blijft, zoals ruimte voor uitgestrekte rivierbossen die er nu niet is.

Met een veel groter areaal natuurgebied kan het rivierengebied veel meer dan nu ontsloten worden voor recreanten. Dat vermindert de kans op verstoring van soorten zoals dat in het nu nog beperkte en versnipperde areaal wel optreedt. Daarnaast is een groot deel van het rivierengebied in landbouwkundig gebruik en al helemaal niet ontsloten. Hier is een grote slag te maken, waar alle 10 miljoen bewoners van het rivierengebied en ook van daarbuiten volop van zullen profiteren.

Figuur 2 - Waterstandsdingaling door rivierverruiming en opstuwung door vegetatie gecombineerd voor de Bovenrijn en Waal.

Wij hebben zeer recent met HKV doorgerekend hoe het uitpakt als we in het hele rivierengebied inzetten op ruimte voor rivierverruiming en dit combineren met spontane natuurontwikkeling. Alle al bekende rivierverruimingsmaatregelen uit de zogenaamd blokkendoos zijn meegenomen waarna verondersteld wordt dat in alle uiterwaarden spontane natuurontwikkeling wordt toegelaten (dat is gemodelleerd door uit te gaan van overal gemiddeld een 30/70% mengklassen). Dit scenario blijkt netto de waterstand te verlagen (zie figuur 2 voor Bovenrijn en Waal). Waarmee het dus zelfs een bijdrage levert aan de

hoogwaterveiligheidsopgave. Wat

met een onzekere toekomst over hoe klimaatverandering precies uitpakt geen overbodige luxe is. Het betreft in totaal 33.500 hectare natuurontwikkeling waarvan 5.500 hectare middels dijkverleggingen.

Op veel plekken moeten dijken overigens aangepakt worden vanwege stabiliteitsissues, en niet een gebrek aan hoogte, daarbij kan dan wel kosteneffectief meteen extra hoogte voor natuur in meegenomen worden zoals we eerder met HKV berekend hebben.

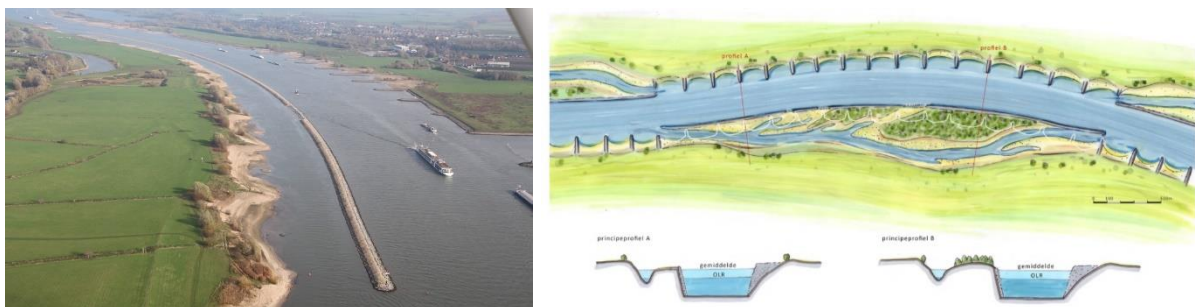
Het risico is dat er in het huidige beleid van overheden en waterbeheerders gekozen wordt voor te weinig ruimte voor de natuur zodat die niet natuurlijk kan ontwikkelen, natuurdoelen niet worden gehaald en de bijdrage die natuur kan leveren aan een robuust waterveilig systeem wordt gemist. Ook zal er geen toename van recreatieruimte worden gerealiseerd. Later moeten er dan alsnog aanvullende maatregelen voor natuur worden genomen, tegen hogere kosten.

Bronnen:

- Visie Ruimte voor Levende Rivieren en position paper Dynamische Uiterwaardenbeheer - www.levenderivieren.nl
- Royale ruimte voor de natuur - www.flowsproductions.nl/royaleruimterivier
- Verticale Ruimte voor de Rivier - <https://dijkenvoorbiodiversiteit.flowsproductions.nl>

2 Meestromende nevengeulen voor een bevaarbare en natuurlijke rivier

De bevaarbaarheid van onze rivieren staat onder druk door erosie van het rivierbed, veroorzaakt door het vastleggen van de rivier met o.a. kribben. De afgelopen 150 jaar is de bodem 2,5 meter gedaald. Dat levert op plekken die niet eroderen een lagere vaardiepte op. Ook de natuur lijdt hieronder; nevengeulen vallen droog en het grondwater in de uiterwaarden daalt, waardoor moerassen verdrogen. **Ons pleidooi is om met IRM te kiezen voor een nieuwe herverdeling van water tussen winter- en zomerbed (meer water via nevengeulen en als het even kan zonder harde oevers, zodat sedimentuitwisseling mogelijk wordt). Dat kan bijvoorbeeld met een aaneenschakeling van meestromende nevengeulen achter een met verbeterde langsdammen versmald zomerbed (zie figuur 3). Dit als hoofdelementen in de oplossing voor de bevaarbaarheid en die aanpak zo snel mogelijk met pilots te gaan testen.** Nu wordt er geëxperimenteerd met langsdammen in de rivier, die een deel van het rivierwater via oevergeulen parallel aan de hoofdstroom leiden. Zo neemt de stroomsnelheid in de hoofdgeul af en daarmee ook de erosie in het rivierbed. Er is door ons een variant op dit principe ontwikkeld waarbij die nevenstromen worden vormgegeven met natuurlijke mee stromende nevengeulen door de uiterwaarden, als vervanging van de parallelle oevergeul. Dan levert deze maatregel ook de gewenste natuurwinst omdat een door de uiterwaarden stromende geul een natuurlijk element is en de artificiële oevergeul niet, die ook tot veel van erosie en verlies aan zandige oevers leidt. Ook de opzet van de geplande IRM-suppletie proef is zodanig dat het ecologisch functioneren wordt geschaad als de oevergeul t.b.v. het behoud van de waterdiepte in de vaargeul wordt afgesloten.

Figuur 3 - Links een langsdam en rechts het alternatief met een meestromende natuurlijke nevengeul.

HKV heeft modelberekeningen uitgevoerd aan het concept met meestromende nevengeulen en de uitkomsten daarvan zijn gunstig voor de bodemligging. Zo veelbelovend dat er nu eigenlijk praktijkproeven in het veld nodig zijn. Leg die aanpak vast in het IRM-besluit en neem de onnodige

administratieve belemmering uit het Rivierkundige Beoordelingskader weg, zoals de 'geen aanzandings-eis'.

Als er niet gekozen wordt voor meestromende nevengeulen als onderdeel van de oplossingen dan missen we als samenleving de kans dat er met het beheer van het rivierbed meteen een forse stap wordt gezet met het ecologische systeemherstel van de rivier. Naderhand die elementen terugbrengen zal dan veel duurder zijn omdat de langsdammen of andere infrastructuur die dan net is aangelegd weer aangepast zal moeten worden. Er blijft dan een strijdigheid tussen scheepvaart en natuur bestaan terwijl die twee nu juist in synergie gebracht kunnen worden.

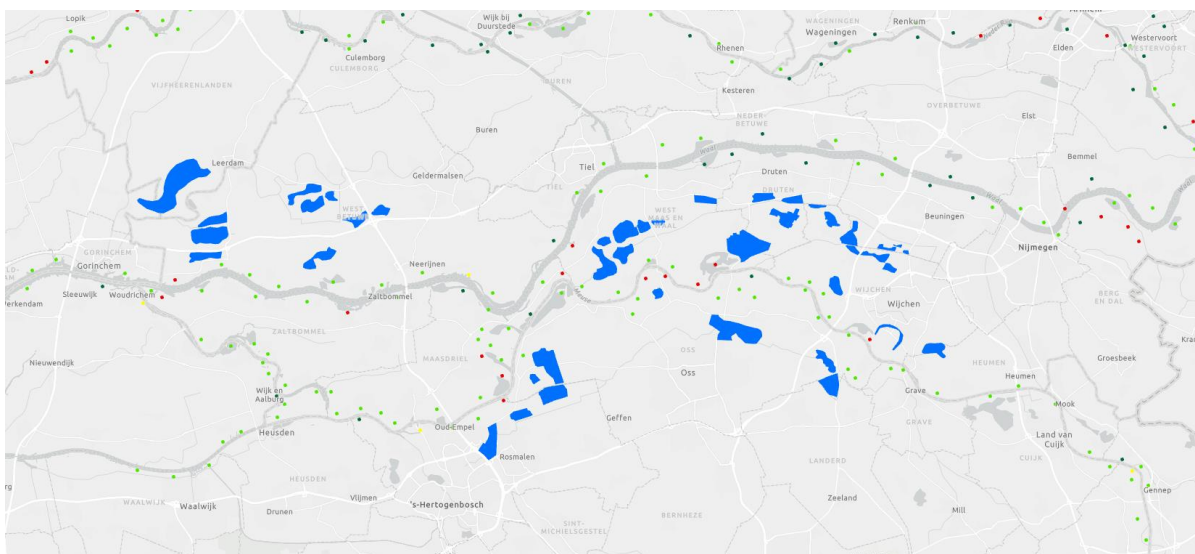
Bronnen:

- Ruimte voor Middenafvoeren <https://www.levenderivieren.nl/nieuws/ruimte-voor-middenafvoeren>
- Update Middenafvoeren – <https://media.stroming.nl/middenwaal/>

3 Meer natuurlijke sponzen in hele stroomgebied voor minder laag en hoog water

Zorg in het hele stroomgebied van onze rivieren, van bron tot monding, voor maximale sponswerking zodat regenwater traag wordt afgevoerd, piekafvoeren afvlakken en er meer nalevering van water is in tijden van droogte. Deze sponzen zijn synoniem voor relevante natuurtypen in beekdalsystemen en laag dynamische moerassen in laagland rivieren. Voor beide gelden natuurhersteldoelen omdat deze natuurtypen veelal verdwenen zijn. **Ons pleidooi is om met IRM deze aanpak mee te nemen en de potentie van alle sponzen en retentiegebieden op waterstanden in beeld te brengen en een actieplan te ontwikkelen.**

Met een consortium van bureaus hebben we de effecten berekend van wetlandherstel in het Duitse middengebergte. De resultaten laten een potentiële piekreductie van meerdere procenten zien. De impact daarvan op de waterveiligheidsopgave is substantieel omdat het de maximale piekafvoeren voor heel Nederland reduceert. Door tijdelijke berging in retentiegebieden worden de piekafvoeren ook lager en zijn verder stroomafwaarts minder ingrepen nodig. De Rijnstrangen zijn bijvoorbeeld heel geschikt als retentiegebied tijdens extreme hoog-waterafvoeren: het gebied is vrijwel onbewoond en omdat het zo ver stroomopwaarts ligt, profiteren de inwoners langs alle Rijntakken van het effect. Hier kunnen dan nieuwe laag dynamische riviermoerassen ontstaan.

Figuur 4 - Kansrijke plekken voor binnendijkse sponzen langs Waal en Maas (bron www.klimaat-effectatlas.nl).

Ook binnendijkse komgebieden kunnen gebruikt worden om 's winters regenwater en kwelwater afkomstig van hoogwater op de rivier in op te slaan. De zo gevulde waterbuffers kunnen later in het jaar in een periode van droogte weer water afgeven aan de omliggende landbouwpolders. De kwelkommen zelf kunnen als laag dynamisch riviermoeras ingericht worden. De meest kansrijke plekken hiervoor in Nederland zijn in beeld gebracht (zie figuur 4).

Bronnen:

- Sponzen in de haarvaten - <https://www.levenderivieren.nl/nieuws/met-natuurlijke-oplossingen-onthaasten-we-onszelf-en-het-water>
- Sponzen in komgebieden - <https://www.levenderivieren.nl/nieuws/natuurlijke-klimaatbuffer-ooijse-graaf>

4 De juiste governance voor Integraal Riviermanagement

Er is dus een veelbelovend perspectief om de natuurhersteldoelen in het rivierengebied te realiseren in zijn volle omvang in samenhang met de andere functies in het rivierengebied. Er is geen fundamentele strijdigheid. IRM-partners en IRM-programma moeten die natuuropgaven dan wel in zijn volle omvang omarmen. Deze is met de PAGW ook al in kaart gebracht. Anders volgen er beleidsbesluiten en richtinggevende keuzes die niet leiden tot een pad waarbij we naar die samenhangende aanpak transformeren. Zet de focus daarom op natuur als deel van de oplossing, de natuur als bondgenoot.

Zo'n aanpak levert Natura 2000- en KRW-doelrealisatie op korte termijn op. En voordat er dwingende EU regelgeving of dwingende rechterlijke uitspraken volgen. In Duitsland is dat al aan de gang, met een uitspraak van de rechter in Nordrhein Westfalen die een dijkversterking op een plek waar ook rivierverruiming mogelijk is verbiedt op basis van niet nakomen Natura 2000- en KRW-verplichtingen om de ecologische toestand van de rivier te verbeteren. De recente berichtgeving dat in Nederland zelf het beheer door Rijkswaterstaat van de bestaande riviernatuur tot achteruitgang leidt zet de zaak erg onder druk. De EU-natuurherstelverordening komt er ook aan en zal (conform de recente afspraken in Montreal) een deadline (2030-2040) op het realiseren van natuurherstel zetten, met speciale aandacht voor vrij stromende rivieren.

Met NPLG is er ondersteunend beleid om iets dergelijks ook vorm te geven en te financieren met alle overheden samen. Benut die kans. De ambities ten aanzien van bos uit de bossenstrategie kunnen dan gerealiseerd worden. De huidige problemen die het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) ondervindt met vergunningverlening kan zo ook opgelost worden. Het HWBP kan namelijk integraal natuurontwikkeling in de uiterwaarden meenemen in haar projecten en dat op rivierniveau programmatisch vooraf vastleggen en zo netto een negatieve stikstof uitstoot realiseren en dé motor voor Natura 2000 verbeter- en uitbreidingdoelstellingen worden.

HWBP en andere programma's en overheden moeten wel de goede opdrachten en kaders krijgen om dit mogelijk te maken. Herzie die dan ook, met het bestuursakkoord wat met het IRM Programma wordt gesloten. Maak de provincies mede-opdrachtgever voor het HWBP bijvoorbeeld en pas bij de evaluatie van de Waterwet (of eerder) de 'sober en doelmatig'-bepaling aan zodat er een minder strikte toets nodig is waaraan Deltafonds middelen mogen worden besteed. Nu mag dat niet ten goede aan natuur komen. Maar de veiligheid is niet in het geding als we werken met de natuur. Het rivierkundig beoordelingskader en de huidige praktijk met vegetatieleggers moet

meteen herzien worden, wat kan in de lopende evaluatie Beleidslijn Rivieren, tal van onnodige bepalingen verhinderen nu al in projecten en het beheer om het goede te doen.

Op systeemniveau de kansen benutten die herstel van sponswerking in de haarvaten opleveren vraagt bovenregionale en internationale samenwerking die resultaat en impact gericht is. Het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid biedt hier volop kansen toe. Het erkennen van die kans in IRM en eerste stappen vanuit LNV en IenW om dat te operationaliseren zouden erg kunnen helpen.

Wat zou zo'n natuurlijk rivierengebied met levende rivieren betekenen voor de bewoners van Nederland? Als zij een enorm natuurgebied in hun achter- en voortuin krijgen waar volop gerecreëerd kan worden zonder de natuur te schaden? Hoeveel nieuwe banen en economie levert dat dan op, direct en indirect via een verbetering van het vestigingsklimaat? En wat betekent het voor hun gezondheid en de overheidskosten in voor de gezondheidszorg? Hier zijn wij vooral geïnteresseerd in, naast natuur, en we hopen in het IRM programma iets terug te lezen hoe de overheid hier handen en voeten aan gaat geven.

Bronnen:

- Sober en doelmatig <https://soberheidofkwaliteit.flowsproductions.nl/>